

POKOJNI LUIGI STURZO IN PRIMORSKI SLOVENC

RAZLIKE MED LJUDSKO STRANKO IN KRŠČANSKO DEMOKRACIJO

Sturzo se ni strinjal z De Gasperijem - Obsojal je njegovo politiko na Južnem Tirolskem - Pokojnik ni bil član Krščanske demokracije

Po izidu zadnje številke Novega lista je umrl v Rimu don Luigi Sturzo, ustanovitelj Ital. ljudske stranke, predhodnice sedanje Kršč. demokracije. Pokojnika upravičeno proslavljajo kot enega največjih državnikov Italije in njegovi ožji rojaki so v sicilskem deželni zboru sprejeli z glasovi vseh strank zakon, naj njegovo truplo počiva v grobnici slavnih mož — v palermškem Panteonu.

Dr. E. BESEDNJAK

Da je bil Sturzo ne le velik politik, ampak tudi pravičen in izredno širokosrčen značaj, o tem so se prepričali Slovenci in Hrvati bivše Julijske krajine v dobi pred fašistovskim pohodom na Rim, ko je bil kot glavni tajnik mogočne Ljudske stranke na vrhuncu svoje moči. Dolžnost tukajšnjih Slovencev je zatorej, da se ga ob njegovi smrti s hvaležnostjo spomnijo.

Mlajši rod naj ve, kako je o naši manjšini mislil in z njo ravnal Luigi Sturzo in kako ravnajo njegovi dediči. To je potrebno razložiti že zavoljo tega, da bodo bralci razumeli, zakaj je naš list naravnost **primoran** odklanjati politiko, ki jo vodi Kršč. demokracija do našega naroda.

LUIGI STURZO IN VIRGIL ŠČEK

Prvi slovenski politik, ki je stopil v stik s Sturzom, je bil Virgil Šček, in sicer brž ko je bil l. 1921 izvoljen za poslanca v rimskem parlamentu. Še danes se dobro spominjam, kako je Ščekovo poročilo o njegovem sestanku s Sturzom mene in prijatelje iznenadilo.

Mišljenje voditelja Ital. ljudske stranke o naši manjšini je bilo presenetljivo enostavno. Slovenci in Hrvati, je dejal, so imeli ravno tako kot Italijani pravico se združiti v lastni narodni državi. Ker se to iz raznih vzrokov ni moglo zgoditi, mora zdaj Italija voditi do njih tako politiko, da »bodo sčasoma pozabili krivico (far lo ro dimenticare l'ingiustizia), ki se jim je primerila«.

Iz te globoko človeške in, kot je zgodovina dokazala, tudi politično edino pravilne miselnosti, je izhajalo vse Sturzovo zadržanje do našega ljudstva. Mi smo strmeli, kako se je ta sin daljne Sicilije tako nagloma povsem vživel v položaj in potrebe naše manjšine. V bistrini svojega uma in srca je govoril, kot bi bil sam pripadnik manjšine.

ZA POPOLNO ENAKOPRAVNOST

O tem sem se sam uveril v začetku l. 1922, ko sem postal deželni odbornik na Goriškem ter smo z deželnim glavarjem dr. Pettarinom in Ščekom potovali v Rim, da razložimo Sturzu razmere v naših krajih ter ga prosimo v tej in oni zadevi za pomoč.

Zanj je bilo na priliko samo po sebi umljivo, da morajo biti Slovenci v javnem življenju svoje domačije popolnoma enakopravni z Italijani. V upravi tedaj še avtonomne Goriške, kjer je njegova stranka imela skupaj s Slovenci odločilno besedo, se je to izvajalo takole. V deželnem zboru je vsak poslanec, ne da bi se laška javnost ob to **kadarkoli spotikala**, govoril vselej v svojem jeziku: Slovenec slovenski, Italijan italijanski.

Če se danes kateri naš ljudski zastopnik drzne ziniti besedo v jeziku svojih volivcev, nastane v zbornici vik in krik ter mu takoj zamašijo usta!

Naši ljudje so v deželnih uradih govorili zmerom slovenski in uradniki so jim odgovarjali v slovenščini, ker so ovladovali drugi deželni jezik. Vsi spisi, namenjeni Slovincem, so bili sestavljeni le v slovenščini. Nikomur ni padlo na pamet, da bi

priznal našim ljudem le pravico do **tolmačev ali prevodov**, kakor določa londonski sporazum za Tržaško ali najnovejši vladni predpisi za Južno Tirolsko.

V deželnem odboru smo se pač držali načela **popolne enakosti obeh narodnosti**: če prejema Italijan na svoje vloge rešitev izključno v svojem jeziku, naj velja isto za Slovence. Uradniki morajo poznati **oba** deželna jezika, kajti plačani so da služijo ljudstvu in ni ljudstvo tu, da se uči jezika uradnikov.

Občine so bile po tedanjih zakonih, prevzetih od Avstrije, podvržene nadzorstvu avtonomne pokrajine. Deželni odbor je potrjeval tudi njihove proračune. V ostalem so uživale občine zelo široko samoupravo. Tako je bilo na priliko samo po sebi umljivo, da so **one nastavljale in odstavljale občinske tajnike**.

Danes imajo naši davkoplačevalci pač dolžnost, da tajnike plačujejo, imenuje jih pa država. Prej so tajniki izvrševali voljo ljudstva, danes voljo in ukaze prefekta. Pri tem se lahko celo primeri, da se za tajnika postavi mož, ki ne ovladuje jezika občanarjev ali je pa narodni odpadnik, se pravi sovražnik Slovencev!

Samostojne občine

V časih po prvi svetovni vojni bi bilo to nemogoče. Tak tajnik bi bil nemudoma odstavljen. Razen tega je bil tedaj uradni jezik občin v italijanskih krajih italijanski, v slovenskih slovenski. Luigi Sturzo je bil mnenja, da je treba široke svoboščine deželne in občinske samouprave v naših krajih ohraniti: avstrijska zakonodaja naj se prilagodi novim razmeram ter zatem **raztegne na vso Italijo**.

Razume se, da bi bila pri tem Slovincem zagotovljena dotedanja narodna enakopravnost. Omenjam le Slovence na Goriškem in ne našega naroda na Tržaškem in v Istri, znani od nekdaj po svoji protislovanski nestrpnosti. V Istri niti za časa Sturza Hrvati in Slovenci niso bili enakopravni Italijanom. Sturzo ni imel moči, da bi to stanje spremenil, ker je njegova stranka skupno s Slovenci odločala samo v avtonomni Goriški.

STURZO IN NAŠE ZADRUŽNIŠTVO

Voditelj Ital. ljudske stranke se je zavzemal za enakopravnost Slovencev in Hrvatov Julijske krajine tudi v državni upravi.

Naša manjšina naj bi imela ne le osnovne, temveč tudi srednje šole s poukom v materinščini. Na sodnijah naj bi bil za slovenske stranke uradni jezik slovenščina, oziroma hrvaščina. Tako bi moral skleniti italijanski parlament.

To so bili Sturzovi načrti za bodočnost. Toda, če je bilo treba, je manjšini tudi takoj učinkovito pomagal, kar je n. pr. dokazal, ko je šlo za obstoj našega združenstva. Zadržna zveza v Gorici, največja tovrstna organizacija v Julijski krajini, je kakor ostali naši denarni zavodi prenesla za časa vojne vse svoje naložbe v kronah z bojišča na varno v Ljubljano. Ob priključitvi naših krajev Italiji je izšel na prebivalstvo poziv, naj do določenega roka zamenja avstrijske krone v lire, kar je seve veljalo tudi za denarne zavode, torej tudi za Zadržno zvezo v Gorici, ki se pa na žalost ni mogla poslužiti te pravice, ker je Italija še pred potekom roka **zaprla meje** z Jugoslavijo.

Tako je bil ves denar goriškega združenstva

Razlike med Ljudsko stranko in Krščansko demokracijo

(Nadaljevanje s 1. strani)

ništva izgubljen, zveza ni mogla izpolnjevati svojih obveznosti do vlagateljev in začela v nepremostljive težave. Tedanja jugoslovska vlada je sicer izposlovala, da je Italija kljub temu izmenjala zaprte krone v lire, toda samo Jadranski banki in ne tudi združništvu. Mi smo proti temu dvignili bučne proteste v časopisju in zahtevali, naj se krivica popravi.

Obenem se je Šček kot goriški poslanec obrnil za pomoč na Sturza.

IZREDNA POŽRTVOVALNOST

Sturzo ni bil takrat niti senator niti poslanec, član parlamenta je postal šele po koncu te vojne. Bil je le tajnik Ljudske stranke, torej zasebnik, a vsa javnost je vedela, da je od njega bila čestokrat odvisna usoda vlad. Bil je čez glavo obremenjen z državnimi posli, toda ko je slišal, za kaj gre, jih je porinil v stran ter osebno spremljal Ščeka k ministru financ posredovat za naše združništvo.

Šček je pripovedoval, koliko pozornost je zbudilo, ko se je Sturzo pojavil v ministristvu. Za posredovanja se je namreč običajno posluževal svojih poslancev in senatorjev, osebno se ni prikazoval v vladnih prostorih. Izjemo je hotel narediti za našo manjšino in je tako odločilno pripomogel, da je Italija izmenjala Zadržni zvezi vse krone v lire ter ji s tem rešila milijonske zneske v tedanji vrednosti.

Ko to pišem, mi nehotoma uhajajo misli na današnje razmere v Gorici. Fašisti so po prevzemu oblasti, kot znano, do temeljev uničili naše združništvo. Slovencem so odtujili ponosni sedež Zadržne zveze na Korzu Verdi, polastili so se Trgovskega doma, ki je bil tedaj največja zgradba v mestu, vzeli so nam palačo na Telovadnem trgu, kjer je zdaj sedež armadnega zbora, Slovenci so zgubili Centralno posojilnico, Alojzijevejšče in Ljudsko posojilnico v ulici Carducci. Cela vrsta stavb, ki predstavljajo danes ogromno premoženje.

Po padcu fašizma in končani vojni so goriški Slovenci upali, da bodo vlade demokristjanov poskrbele, da se našemu narodu povrne vsaj del uropanega imetja, a so se razočarali. Na Goriškem nam ni

bilo do današnjega dne vrnjeno niti toliko, kot je črnega pod nohtom; nasilje in krivica sta ostali povsem neporavnani. Kako naj Slovenec, ki ima le troho človeškega ponosa v sebi, po vsem tem politiko Kršč. demokracije odobrava in podpira?

POT V IZGNANSTVO

Da je na čelu stranke italijanskih katoličanov stal po vojni Sturzo, bi bil položaj naše manjšine na Goriškem popolnoma drugačen. Toda po vojni je prešlo vodstvo stranke v roke De Gasperija, ki žal ni bil Sturzo. Ta se je ob koncu sovražnosti nahajal še v inozemstvu, kamor se je bil kmalu po zmagi fašizma proti svoji volji umaknil.

Sturzo bi bil najraje ostal v domovini, a nanj se je izvajal tak pritisk, da je bil moralno prisiljen se izseliti. Za to je poskrbel Mussolini, ki je označil Sturza za glavno oviro sporazuma med novo fašistovsko vladavino in katoliško Cerkvijo. Vse dotlej dokler ostane Sturzo v Italiji, je tudi le znosno razmerje do katoličanov nemogoče.

Da bi svojim opominom Vatikanu dal potrební poudarek, je Mussolini poskrbel, da so črnosrajčniki začeli požigati sedeže katoliških zadrug, delavskih društev in prosvetnih krožkov ter ogroziti obstoj same Katoliške Akcije. Za torišče nasilstev so si namenoma izbrali milansko pokrajino, ožjo domovino Pija XI., kar je posebno globoko vplivalo na papeža. V Vatikan so fašisti sporočali, da je vsega gorja kriv Sturzo.

In tako se je zgodilo, da so iz krogov sv. stolice svetovali Sturzu, naj se zavoljo višjih koristi izseli iz Italije. Slučaj je nanesel, da sem kot državni poslanec ravno nekaj dni pred njegovim odhodom v tujino obiskal Sturza, ki tedaj ni bil več tajnik stranke.

»Jaz pojdem,« mi je rekel, »da ne porečejo, kako sem jaz bil vzrok vsemu zlu, ki so ga fašisti prizadeli Cerkvi in katoličanom. Toda gospodje se motijo, če mislijo, da bodo z mojim odhodom fašiste pomirili. Ti bodo šli do kraja ter skušali vse, kar jim je nasprotno, uničiti.«

Zgodovina je dokazala, da je Sturzo pravilno gledal.

Srečanje po vojni

Od tistega dne nisem več videl Sturza. Obiskal sem ga šele po vojni v rimskem samostanu kanosijank, kjer je prebival. Vprašal me je, ali sem že videl De Gasperija. Odvrnil sem, da sem se mu javil, a me ni sprejel.

»Ta mož«, je zlovoljno opomnil, »ne sprejme nikogar (Quello lì non riceve nessuno). Tudi jaz ga čakam, da me obišče, pa se ni še javil.«

Iz teh Sturzovih besed sem takoj spoznal, da med njim in De Gasperijem odnosi ne morejo biti najboljši. In res mi je v razgovoru dal vedeti, da se n. pr. ne strinja z De Gasperijevo politiko do narodnih manjšin: »Njegove politike na Južnem Tirolskem ne odobravam, in to sem mu tudi povedal.«

Ko se je pomene dotaknil stranke, me je sprva osupila Sturzova izjava, da on ni

član Kršč. demokracije. »Kako to?« sem vzkliknil. V odgovor me je le globoko pogledal v oči. Tedaj sem se šele domislil, da mu je vpis prepovedan po konkordatu, ki ga je Mussolini sklenil s sv. stolico l. 1929. V njem določa 43. člen, da je duhovnikom zabranjeno se včlaniti in delovati v katerikoli politični stranki.

Ta člen je dal Mussolini vnesti zlasti iz sovraštva do Sturza, katerega je hotel za vse čase izriniti iz političnega življenja Italije. Po vojni bi se bil ta člen mogel črtati, toda tedanja vlada je predložila parlamentu v potrditev nespremenjeno besedilo konkordata iz l. 1929. Tako so ostala v njem tudi vsa določila, nasprotna narodnim manjšinam.

Udarec, s katerim je Mussolini zamahnil po Sturzu, je držal in veljal še po diktatorjevi smrti. De Gasperi se temu ni uprl,

saj se je tako rešil obenem najnevarnejšega tekmeca v stranki. Sturza je sicer dal imenovati za senatorja, vendar za velikega državnika to ni bilo nikako zadoščenje. Da v stranki, ki jo je dejansko on ustanovil, ni imel več besede, je morala biti za Sturzovo dušo prava žaloigra, katere duh veje kljub vsem zunanjim častem nad njegovim grobom.

RADIO TRST A

Nedelja, 23. avgusta, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenska zborovska glasba; 18.00 Koncert slovenskih solistov; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — »Rabindranath Tagore« (J. Peterlin); 22.10 Koncert zagrebškega godalnega kvarteta — Josip Stolcer-Slavenski: Lirični kvartet, op. 11.

Ponedeljek, 24. avgusta, ob: 18.00 Vivaldi: »Štiri letni časi«; 18.45 Vokalni tercet Metuljček; 19.00 Radijska univerza — Janko Košir: Pomen in razvoj gozda — »Kaj nudi gozd«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Giuseppe Verdi: Macbeth, opera v 4 del.; orkester Tržaške filharmonije in zbor Tržaškega občinskega gledališča G. Verdi. Približno ob 21.20: Opera, avtor in njegova doba«; približno ob 21.55: Mala literarna oddaja.

Torek, 25. avgusta, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Tudi tepček ima včasih srčec«; 18.10 Leos Jannaček: Sinfonietta; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta, 3. del »Azija« — Aleksander Veliki osvaja Indijo (M. Javornik); 21.40 Dalmatinske pesmi; 22.00 Umetnost in življenje: »Kulturno pismo iz Buenos Airesa« (R. Jurčec); 22.15 Jugoslovanski skladatelji — »Krešimir Baranovič« (P. Merku).

Sreda, 26. avgusta, ob: 18.00 Johannes Brahms: Koncert št. 1 v d-molu; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); 21.00 Jugunda, bela gospa devinska, rad. drama (Slavko Rebec). Igrajo člani RO; 22.40 Richard Strauss: Vier letzte Lieder.

Četrtek, 27. avgusta, ob: Koncert dua Gante-Sigon — Rahmaninov: Sonata v g-molu za klavir in čelo, op. 19; 18.35 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva — »Iz zgodovine vojnih ladij«; 21.00 Obletnica tedna — »205. obletnica rojstva Williama Murdocha«; 21.20 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije, ki ga vodi Jaša Horenstein — Wagner: uvertura k operi »Leteči Holandec«, uvertura k operi »Somrak bogov«, »Siegfriedovo potovanje« — Renu, uvertura k operi »Tannhauser«, »Siegfriedova idila«, »Parsifal« — Car Velikega Petka, »Walkira« — Slovo Votana in čar ognja. Približno ob 22.00 uri: Pregled sodobne skandinavske književnosti« (Fr. Jeza).

Petek, 28. avgusta, ob: 18.00 Kodaly: Hary Janos, suita; 18.40 Vokalni kvintet Lisinski; 19.00 Iz planinskega dnevnika Raika Dolhar'a — »Bivak pod Montažem«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Franc Orožen: »Sanje sedanje in bodoče tehnike«; 22.15 Koncert klarinetista Mihe Gunzeka, pri klavirju Marijan Lipovšek — Paul Hindemith: Sonata; Fibich: Idila; Stojanovič: Fantazija.

Sobota, 29. avgusta, ob: 15.00 Beethoven: 33 variacij na valček D'abellija, op. 120; 15.45 Folklorni ansambel Srečka Dražla; 16.00 Novelist tedna; 18.00 Oddaja za najmlajše — Poletna noč, pravljica (Vida Gombač). Igrajo člani RO; 19.00 Ko študent na rajžo gre — 8. oddaja (Mitja Volčič in Drago Stoka); 20.40 Zbor Slava Klavara iz Maribora; 21.00 Mesto ponoči, II. del — »Predstava se nadaljuje« — rad. zgodba (Ezio D'Errico - France Zupan). Igrajo člani Radijskega odra.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 23. avgusta, nedelja: Valerijan
- 24. avgusta, ponedeljek: Jernej
- 25. avgusta, torek: Ludvik
- 26. avgusta, sreda: Bernard
- 27. avgusta, četrtek: Jožef Kal.
- 28. avgusta, petek: Avguštin
- 29. avgusta, sobota: Obglavljenje Janeza Krstnika

Demokristjan Brusasca o Jugoslaviji

Demokršćanski poslanec Brusasca se je mudil 15 dni v Jugoslaviji in je ob povratku dal dopisnemu uradu Ansi zanimive izjave.

Odnosaji med Italijo in Jugoslavijo, je rekel, so tako prisrčni, kot niso še nikdar bili. Ondotni vodilni možje žele, da bi se še zboljšali: »Med drugim so mi zatrdili, da bo, brž ko italijanski parlament odobri zakon o slovenskih šolah, dovoljeno pošiljati iz Italije učitelje za italijanske šole v Jugoslaviji.«

Novica je važna, ker bi tako dovoljenje imelo ugodne posledice tudi za slovenske šole v naših krajih. Če bi namreč bilo zagotovljeno Italijanom v Jugoslaviji, da njihovo deco poučujejo šolniki njihove narodnosti, čeprav bi bilo potrebno poiskati za to inozemske šolnike iz Italije, bo moralo po načelu reciprocitete ali medsebojnosti isto veljati tudi za slovenske šole v Italiji.

To je obenem edini način, kako naša matična država lahko zajamči tukajšnjim jugoslovanskim emigrantom-šolnikom, da ostanejo stalno pri nas v službah in da se jim ne bo treba z družinami spet seliti.

»ZNATEN NAPREDEK«

Brusasca pravi, da je došel v Slovenijo ravno v trenutku, ko so se tam sestali kmetijski strokovnjaki, ki so preučevali »sijajne uspehe semenskega italijanskega žita, katero je v veliki meri pripomoglo, da je Jugoslavija prišla do tega, da na tem področju zdaj sama zadosti svojim potrebam.«

Demokršćanski parlamentarec ni ugotovil le ugodnega razvoja v jugoslovanskem poljedelstvu, temveč tudi »znaten napredek cestnega omrežja, tujskega prometa itd. Obiskal sem, pravi, mnogo cerkva in ob prazni-

PRISPEVEK ZA DRVA

Na tržaški univerzi mislijo s prihodnjim šolskim letom povišati pristojbine, in sicer 2000 lir na vsakega slušatelja, češ da je dr. Palamara znižal prispevke za naše vseučilišče. Denar bodo uporabili za nabavo drv.

Med dijaki je nastalo veliko razburjenje. Lepega dne, pravijo, nam bodo ukazali, naj prinesemo na hrbtu še klopi v predavalnico. Visokošolci zahtevajo, naj se povišek prekliche.

MILAZZOVA VLADA

Silviju Milazzu je uspelo sestaviti deželno vlado na Siciliji in spraviti pod streho začasni proračun. Njegova večina znaša sicer le nekaj glasov, vendar je po splošnem mnenju Kršč. demokracija doživela na Siciliji težak poraz.

Mario Scelba je izjavil, da so za to odgovorni demokristjani sami, ker se niso znali pravočasno pobotati z Milazzom. Najprej so ga skušali s pomočjo liberalcev, monarhistov in fašistov politično ugonobiti, in šele ko so sprevideli, da jim ne bo uspelo, so se začeli z njim pogajati. Hoteli so, naj se spravi s Kršč. demokracijo in odtrže od socialkomunističnih zaveznikov, za to so mu ponujali mesto predsednika deželne vlade.

Bilo pa je že prepozno. Milazzo je bil zgubil zaupanje in se bal prevare ter je zategadelj odbil sleherno sodelovanje s Kršč. demokracijo. Politični razdor med italijanskimi katoličani se je le še bolj poglobil. Koga zadene krivda za posledice?

kih prisostvoval maši v Zagrebu in manjših središčih. Povsod sem videl svetišča polna vernikov, ki so svobodno opravljali svoje verske dolžnosti.«

Zdaj čakamo le, kdaj se bo Kat. glas zagnal v bivšega državnega podtajnika Brusasca, češ da je s svojimi izjavami dokazal, da je sopotnik komunistov, kakor žigosajo goriški modrijani vsakogar, ki v politiki ne misli natančno kot oni, čeprav se sami razumejo na politiko kot »zajec na boben«.

PLAČE POSLANCEV IN SENATORJEV

Prejemki člana parlamenta znašajo okrog 300 tisoč lir na mesec. Če ga ni na seji zbornice, mu odbijejo po 5000 za sleherno odsotnost. Kadar manjka na seji kakega odbora, mu pa odtržejo vsakokrat po 4 tisoč. Biti mora zatorej delaven in vselej prisoten, sicer se mu plača čedalje bolj niža.

Desničarji in komunisti, ki morajo povrh odstopiti precejšen del dohodkov skladu stranke, predlagajo zato, naj bi se prejemki povišali na pol milijona mesečno, češ da morajo biti gospodarsko povsem neodvisni, kot so sodniki.

Prodiranje Amerikancev v angleško gospodarstvo

Ob koncu vojne je razdejana Evropa nujno potrebovala pomoči Amerike, katera je ostala v svetovni vihri nedotaknjena in se povrh še silno obogatila. Evropi je nudila pomoč v hrani, denarju, surovinah in strojih, obenem so pa ameriški zasebniki kupovali vsepovsod industrijska podjetja. Tako so prišla v njihove roke ali pod njihov vpliv cele panoge gospodarstva v Italiji in drugih deželah.

Clovek bi menil, da se je to zgodilo le v šibkejših državah, ne pa v Veliki Britaniji, nedavno še prvi industrijski velesili na svetu. Toda kako hitro se je razmahnila ameriška gospodarska premoč tudi med Angleži, nam dokazuje razprava v londonskem parlamentu pretekli mesec.

Povod je dala borba med dvema ameriškima velekoncernoma, kateri bo kupil angleško družbo aluminija British Aluminium Co. Pri tej priliki so prišle na dan zelo zanimive številke. Neki laburistični poslanec je ugotovil, da je angleška industrija krogličnih ležajev prešla že povsem v ameriške roke, drugi je tolmačil nevoljo 3000 delavcev v Coventryju, katerim se je zdelo za malo, da so postali odvisni od novih ameriških gospodarjev.

PONIZANI NARODNI PONOS

Velepodjetja onkraj oceana imajo v Veliki Britaniji danes že 400 podružnic, v katerih je zaposlenih okrog 400.000 angleških delavcev. Amerikanci se ne zanimajo za staroznane stroke angleškega gospodarstva, kot so tekstilne tovarne in težka industrija, temveč so se vrgli na najsodobnejše panoge, tako na petrolejske družbe, na tovarne avtomobilov, na kemijsko in zlasti na najnovejšo atomsko industrijo.

Naložbe ameriškega zasebnega kapitala v Veliki Britaniji so dosegle zelo visoke številke: leta 1957 1 milijardo 899 milijonov dolarjev, danes znašajo pa že 2 milijardi 800

CESAR HAILE SELASJE NA OBISKU

Po potovanju v Sovjetsko Rusijo in v razne zapadnoevropske države je etiopski vladar prispel v Jugoslavijo, kjer bo delj časa gost maršala Tita. Z njim se vozi po Hrvatski in Sloveniji. Ogledal si je Idrijo in njen rudnik živega srebra in se po prelepi soški dolini spustil do Solkana, kjer ga je prebivalstvo navdušeno pozdravljalo.

Oba državna poglavarja sta se od tod peljala v Koper in zatem v Postojno. Haile Selasje je s sprmestvom obiskal Ljubljano, ki je bila vsa v zastavah, prispel v Kranj, kjer ga je prebivalstvo obsulo s cvetjem ter odšel za tri dni na Bled.

Krasota slovenske zemlje je naredila nanj globok vtis. Hvalil je tudi nagli razvoj jugoslovanske industrije in dejal, da bo poslal mlade ljudi iz Etiopije na šolanje v Jugoslavijo.

JUGOSLOVANI NA PRVEM MESTU

V prvi polovici tega leta, se pravi do konca junija, je Tržaško obiskalo 65.692 inozemcev in tu prespalo vsaj eno noč. Prvo mesto zavzemajo Jugoslovani, in sicer 23,9 odstotka, drugo Avstrijci (14,5%), tretje (13,1%) Nemci, četrto (12,2%) Amerikanci.

milijonov. Od vsega denarja, ki so ga Amerikanci po vojni vložili v zapadni Evropi, je šla domala polovica v Veliko Britanijo.

Kje so tisti časi, ko so Angleži bili najbogatejši in najmogočnejši narod na svetu ter vsepovsod, in tudi v Ameriki, ustanavljali svoja podjetja? Danes zgublajo postopoma ključne gospodarske postojanke celo v lastni državi. To je hud udarec za njihov narodni ponos, a kolo zgodovine se ne da več zaustaviti.

NA TRETJEM MESTU

Dve svetovni vojni sta globoko omajali življenjsko moč britanskega carstva. Po zadnji vojni bi bili Angleži brez pomoči Amerike težko obnovili svoje uničeno gospodarstvo. Da so ob tem prešla številna njihova podjetja v last ali pod vpliv ameriških zasebnih družb je pa bilo obenem v korist britanskemu gospodarstvu.

Amerikanci so namreč vpeljali na Angleško najsodobnejše stroje, umnejšo organizacijo dela, hitrejši in cenejši način proizvodnje in sploh vso udarnost svoje mlade domovine. Na trg so prinesli tudi povsem nove industrijske izdelke. Angleže, ki so zelo sposoben, a nekoliko konservativen in počasen narod, so s svojo sunkovitostjo predramili in ga usposobili za uspešno gospodarsko tekmo tudi v današnji revolucionarni dobi.

Londonski državniki so znani kot veliki realisti, katerim se zdi nespametno ne sprijazniti se s stvarnostjo, če je ni mogoče spremeniti. Zato se nikakor ne upirajo naložbam ameriškega kapitala v svoji državi, ampak nalagajo, kjer se jim splača, tudi sami svojega v Ameriki, s katero sploh skušajo prijateljsko sodelovati tudi v gospodarstvu.

Da so Amerikanci in Rusi postali v svetu močnejši od Angležev, je bridko, a se ne da spremeniti. Treba se je pač zadovoljiti s tretjim mestom v lestvici današnjih velesil.

Tržaškega

Opčine:

»KMEČKI TABOR« JE USPEL

Kmetijska zadruga iz Trsta je v soboto in nedeljo priredila v tukajšnjem Prosvetnem domu Kmečki tabor. Čeprav ni bilo vreme preveč ugodno, si je zanimivo prireditelj ogledalo precejšnje število kmetovalcev našega ozemlja ter iz sosedne goriške pokrajine.

Mnogo zanimanja je zbudila zlasti razstava sadja in zelenjave, pri kateri so sodelovali vrtnarji iz neposredne tržaške okolice. Kar začudili smo se, ko smo videli, koliko najrazličnejših vrst povrtnine pridelujejo v mestni okolici. V razgovoru z nekaterimi prireditelji pa smo zvedeli, da ta panoga kmetijskega gospodarstva tudi dobro uspeva, kajti domača zelenjava se hitro proda in je po njej veliko povpraševanje.

Sadje in zelenjavo so razstavili naslednji vrtnarji: Anton Leban, Just Barič, Alojz Kodrič, Franc Kodrič, Valentin Švab, Lucija Koren, Josip Škerjanc, Miroslav Škerlj, Anton Marsič, Ivan Čač ter Josip Kalc. Vsi so bili tudi nagrajani.

Udeleženci so se nadalje radi ustavljali pri uticah, kjer so naši vinogradniki iz Miljskih hribov, Brega ter Krasa razstavili domača vina.

Nadvse zanimiva pa je bila razstava kmetijskih strojev in drugega poljskega orodja ter raznih krmil. Prireditelji so poskrbeli, da so si kmetovalci lahko ogledali predvsem tiste stroje, ki so pri nas uporabni. Iz velikega zanimanja občinstva za sodobno poljsko orodje sklepamo, da se naši kmetovalci zavedajo, kako bo kmečko gospodarstvo moglo v bodočnosti uspevati samo, če se bo čedalje bolj mehaniziralo. Kmečki tabor je poljedelcem nudil lepo priliko, da spoznajo najrazličnejše vrste strojev, ki lahko povsem nadomestijo človeško delovno silo.

V soboto popoldne je bila tudi kratka kulturna prireditev, pri kateri so sodelovali pevski zbor iz Padrič ter zbor Rota, vmes pa je igrala proseška godba. Ob otvoritvi tabora je udeležence pozdravil tajnik Kmetijske zadruge Alojz Markovič, prisrčne pozdrave in čestitke pa je izrazil tudi tajnik Zadrugne zveze iz Nove Gorice v Sloveniji.

Na koncu so dekleta v narodnih nošah izročila zlate kolajne Alojzu Grilancu, Valentinu Švabu, Viktorju Brajniku, Francu Kodriču in v spomin pok. Josipa Miliča, ki so se odlikovali v zadrugnem delu.

Zgonik:

ASFALTIRANJE CESTE GABROVEC—BAJTA

Na Tehničnem uradu v Trstu je bilo prejšnji teden oddano na dražbi ponovno asfaltiranje ceste iz Gabrovec v Bajto. Za dela je določenih nekaj nad 8 milijonov lir, izvedlo pa jih bo podjetje ITE iz Trsta.

V bližnjem Saležu se je v nedeljo popoldne zgodila huda nesreča. Komaj 6-letna Marta Kocjančič je padla z 2 m visokega balkona ter se pri tem močno ranila. Odpeljali so jo v tržaško bolnišnico, kjer upamo, da ji bodo zdravniki vrnili zdravje.

OBMEJNI PROMET

V soboto, na veliki šmaren, je po raznih mejnih prehodih šlo v sosedno Jugoslavijo kar 31.000 Tržačanov, na naše ozemlje pa je prišlo 9.000 Jugoslovanov. Največji promet je tudi to pot bil pri Skofijah in na Fernetičih. Na tem bloku so jugoslovanska oblastva prav pred prazniki odprla novo poslopje, kjer izvrše carinski pregled samo tistih potnikov, ki so namenjeni v Jugoslavijo, tako da se promet neprimerno hitreje odvija kot prej.

V soboto je prekoračilo mejo še 16.000 potnikov s potnimi listi, tako da je skozi prehode ta dan potovalo skupno 56.800 oseb.

ZA GOSPODARSTVO TRSTA

Na pobudo tržaškega župana Franzila namerava v kratkem odpotovati v Rim posebno odposlanstvo, ki naj predsedniku vlade Segniju obrazloži položaj tržaškega gospodarstva ter zahteva od vlade primerne ukrepe. Odposlanstvo naj bi vodil župan Franzil, ostali člani pa naj bi bili razni tržaški gospodarski izvedenci ter nekateri predstavniki vladajoče stranke.

Socialistični občinski svetovalci po so s posebnim pismom zahtevali od župana, naj skliče izredno sejo mestnega sveta, ki naj razpravlja, kako naj bo odposlanstvo sestavljeno, da bo lahko predstavljalo koristi vseh Tržačanov. Tej zahtevi so se pridružili še komunisti ter dr. Dekleva. Socialni demokrati in misovci pa so predlagali, naj se v ta namen sestanejo le načelniki posameznih političnih skupin. Župan je ta predlog sprejel. Ker je bil sestanek včeraj zvečer, bomo o njegovem poteku poročali prihodnjic.

ZA KMETOVALCE NA TRŽASKEM

(Prispevki za zboljšanje hlevov in živinoreje)

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča, da bo tudi letos nudilo prispevke tistim živinorejcem, ki bodo zboljšali hleve ali nadomestili za jetiko bolno živino z zdravimi govedi.

Do prispevka ima pravico, kdor bo v hlevih izvršil naslednja dela: napeljal vodo in zgradil napajalnik; sezidal nova okna in zračnike; zgradil nove jasli; postavil nov tlak, zgradil nov strop, odtočne kanale, hlev ometal ali prebelil; zgradil nove gnojnične

Čestitamo!

Danes praznuje 84. obletnico rojstva gospa Marija Martelanc iz znane in zavedne slovenske družine v Barkovljah. Čestitkam njenih številnih otrok, vnukov in pravnukov se pridružuje tudi Novi list, ki ga slavljenska zvesto prebira. Zelimo ji, da bi ji Bog naklonil še mnogo let v zdravju in sreči.

jame; kupil novo slamoreznicu in druge podobne naprave; popravil senike in uredil dovodnike za seno ter zgradil nove ograje za teleta ali staje na prostem.

Kdor hoče dobiti prispevek, mora do 30. septembra predložiti prošnjo (na kolkovanem papirju za 100 lir) Kmetijskemu nadzorništvu v Trstu, ul. Ghega 6. Skupno s prošnjo mora dostaviti tudi kratko poročilo o delih, ki jih namerava izvršiti, ali navesti stroje, ki jih misli kupiti. Nadzorništvo bo odobrilo prispevek, ki bo poravnal do največ 75% stroškov prosilca, a ne bo presegal 100.000 lir.

Za odpravo jetične živine

Komisija, ki je nedavno tega pregledala živino na našem ozemlju, je ugotovila, da je odstotek za jetiko bolnih goved nizek in po nekaterih vaseh celo neznaten, tako da se bolezen z lahkoto popolnoma zatere. Da bo uspeh popoln, bo Kmetijsko nadzorništvo nudilo prispevek za nakup živine sivorjave pasme, ki naj nadomesti bolna goveda.

Prispevek bo znašal največ 60.000 lir, to je okrog 30% kupne cene posameznega goveda. Kdor si namerava nabaviti živino, mora do 7. septembra vložiti prošnjo na kolkovanem papirju za 100 lir na Kmetijsko nadzorništvo ter obenem položiti 200.000 lir za poedino naročeno žival. Skupno s prošnjo mora predložiti izkaz, iz katerega je razvidno, kakšno je zdravstveno stanje njegove živine, ter potrdilo, da je za jetiko bolno žival že zaklal. Dodati bo moral nadalje pismo izjavo, s katero se obvezuje, da bo pred prihodom zdrave živine hlev temeljito razkužil.

Beneška

SEMPETER SLOVENOV

Naj v današnjem dopisu iz središča ljube domačije izpregovorimo nekaj besed o treh ranah našega narodnega življenja, ki se morajo v dolednem času zaceliti, če naj naša zemlja in njeno prebivalstvo zadihata v boljšem ozračju.

Na prvem mestu omenimo šolstvo. Naša osnovna šola ne živi, pač pa hira, ker naše otroke prav malo koristnega nauči. Je popolnoma italijanska in naš ubogi slovenski otrok ne sme v njej spregovoriti niti besedice v materinem jeziku, če se hoče izogniti hudi kazni. To stanje pa je po prepričanju vseh vzgojiteljev popolnoma protinaravno in nekrščansko. Tak šolski ustroj zavira zdrav duševni razvoj otroka. Gre za pravi detomor! To je zločin, ki vpije do neba. Naša šola zato ne more doseči niti tega, da bi slovenskega otroka naučila dovolj italijanščine.

Nam beneškim Slovencem v današnjih gospodarskih prilikah pa osnovna šola sama ne more več zadostovati, četudi bi bila najpopolnejša. Spadamo na žalost med tisto prebivalstvo italijanske republike, ki ga tepe strahotno izseljevanje. Kdor je prisiljen zaradi vsakdanjega kruha v tujino, mora biti oborožen s strokovnim znanjem.

Zato je danes naš klic, ki naj ga oblastva upoštevajo: dajte naši trpeči domačiji zlasti strokovnega šolstva!

Ko danes beremo v italijanskem tisku živahne vzklike zoper rimskega kvestorja Marzana, proti kateremu so zaradi nedopustne-

GORISKI POKRAJINSKI SVET

V ponedeljek predpreteklega tedna je bila zadnja seja pokrajinskega sveta. Predsednik dr. Culot je poročal o posredovanjih posebnega odposlanstva pri raznih ministrstvih v Rimu. V odposlanstvu so bili: poslanec Martina, dr. Culot, predsednik goriške trgovinske zbornice Bigot, tajnik goriške KD Cocianni ter tržiški župan Cuzzi. Odposlanstvo je bilo v Rimu konec julija.

Dr. Culot je zatrdil, da so bili razgovori z ministri uspešni. Zlasti je izrazil zadovoljstvo, ker je minister za državne udeležbe Ferrari Aggradi zagotovil, da bo vlada znala z raznimi ukrepi okrepiti proizvodnjo v podjetjih IRI, ki so hrbenica vsega gospodarstva v goriški pokrajini. Minister je zagotovil nadaljnji obstoj oddelka za izdelovanje železniške opreme, to je OMFA v tržiških ladjedelnicah. Prav tako je zagotovil, da ne bodo v ladjedelnicah odpuščali delavcev.

Minister za kmetijstvo Rumor je obljubil vso pomoč pri izboljševanju Krminsko-tržiškega polja, ki je poverjeno, kot znano, posebnemu konzorciju. Učinkovito pomoč bo ministrstvo dalo tudi za uspešno izboljšavo Rižane, za katero se je potegnil tržiški župan. Odposlanstvo je z ministrom nadalje razpravljalo o Vzhodno-furlanskem vodovodu, katerega delovanje živo zanima tudi slovenske občine. O tem vprašanju je tajnik Cocianni predložil ministru posebno spomnico.

Zakladni minister Tambroni je takoj poskrbel, da je bila ugodno rešena prošnja za posojilo, s katerim bosta pokrajina ter tržiška občina poravnali primanjkljaj iz leta 1958.

Slovenija

ga in ošabnega obnašanja z navadnim cestnim redarjem uvedli preiskavo, mislimo na naravnost surovo obnašanje uradništva in gosposke v naši obmejni domačiji. Oblastva naj čimprej poskrbe, da se ta rakava rana pri nas odpravi.

CEDAD

Letošnji Cedadski festival, ki je bil 8., 9. in 10. avgusta, je bil v vsakem pogledu dobro pripravljen in zato je tudi bolje uspel kot vsi dosedanji. Se pred začetkom prireditve se je nabrala pred narodnim parkom v bližini znanega Hudičevega mostu nepregledna vrsta raznih vozil iz vseh krajev naše domačije, bližnje in daljne Furlanije, pa tudi s Tržaškega in Goriškega. Obisk letošnjega festivala je bil zares na višku. Kdor je le mogel, je hotel pač doživeti tajinstveno noč ob naši Nadiži. Uspeh je omogočilo tudi prelepo vreme.

Svojo moč je imela zlasti na mlajši svet čudovita razsvetljava; saj je gorelo na obeh straneh Nadiže tisočero žarnic na dolgih žicah, bajno je bilo razsvetljeno še posebno ozadje Hudičevega mostu.

Številno občinstvo pa je letos zadovoljilo tudi pestri spored prireditev, zlasti nastop orkestra Danz in raznih pevk. Pa tudi domača mladina se je dobro izkazala s svojimi popevkami in z igranjem na raznih glasbilih.

Beneški Slovenci smo bili še prav posebno zadovoljni, ker smo lahko kramljali in peli v družbi z brati in sestrami iz Slovenije.

Iz Goriške

Komunistični svetovalec Bergomas je po predsednikovem poročilu najprej obžaloval, da niso v odposlanstvu bili tudi drugi goriški poslanci. Nato je poudaril, da kljub ponovnim posredovanjem in obljubam vendar še ni uspelo rešiti v mnogih letih vprašanja CRDA. Omenil je zlasti oddelek OMFA, ki od 1. avgusta dalje ni več samostojen, ker je postal sestavni del ladjedelnice. Bergomas je govor takole zaključil: »Mi marksistična levica in vi katoliška levica izpodkopujeta državno industrijo, ker ne znamo uresničiti svojega programa, ki smo si ga postavili.«

Komunističnemu svetovalcu je odgovoril goriški tajnik KD Cocianni, ki je ugotovil, da je šlo pri vsej stvari za posredovanje demokristjanske stranke in da zato niso bili v odposlanstvo povabljeni predstavniki nobene druge stranke.

O oddelku OMFA bomo poročali v prihodnji številki, ker so dr. Culot, Bigot in tržiški župan Cuzzi sklicali važno zborovanje, na katerem bodo poročali o uspehu svojega posredovanja v Rimu.

ZA SOLE NA GORIškEM

Ministrstvo za javna dela je sporočilo v Gorico, da je v sporazumu z ministrstvom za javno vzgojo odredilo izplačilo skoro 379 milijonov lir za gradnjo novih osnovnih šol, otroških vrtcev in opremo nekaterih že obstoječih šol v goriški pokrajini; od tega zneska dobi tudi pokrajinska industrijska tehnična šola v Gorici 100 milijonov lir. Podpore bodo v ostalem deležne le furlanske občine na podeželju in mesta Tržič, Gradež, Gradiška in Krmin. V Gradežu bodo zgradili dva otroška vrta, v Gorici pa enega, in sicer v ulici Cappuccini. Krmin dobi 30 milijonov za opremo strokovne šole.

Gospoda ministra opozarjamo, da obstaja v Gorici tudi slovenska strokovna šola, ki pa je žal skoro brez učil. Upamo, da bo minister Togni vsaj za to slovensko šolo nakažal potrebna sredstva, kot je storil v obilni meri za furlanske šole. Bralcem Novega lista je že znano, da je ministrstvo v mesecu januarju t. l. izdalo za gradnjo novih šol v goriški pokrajini eno milijardo lir.

STEVRJAN

V četrtek predpreteklega tedna zvečer so domači pevci zapeli zlatoporočencema Karlu Klanjščeku in njegovi ženi Lidiji veselo podoknico in še o polnoči se je lepo razlegala pesem čez naše vinske gorice.

Zlatoporočenec Karel Klanjšček je bil dolgo let naš cerkveni ključar in je vso dobo, odkar je po prvi svetovni vojni prišel k nam požrtvovalni gospod župnik Ciril Sedej, zvesto in vestno opravljal svojo službo.

V soboto, 8. avgusta, pa sta se zlatoporočenca Bogu zahvalila pri maši, ki jo je daroval g. župnik, za vso pomoč v življenju. Pri sv. maši je prepeval naš odlični pevski bor pod vodstvom g. Hermana Srebrniča.

Vsi vaščani želimo iz srca zlatoporočenca še obilo božjega blagoslova in zadovoljstva.

Isti dan sta si obljubila večno zvestobo naš domačin Bruno Planinšek in gdč. Jo-

žica Furlan, ki je doma iz Gorenjega Cerovega v jugoslovanskih Brdih. Tudi novoporočencema naj gredo pristrčna voščila vaščanov in jima vsi želimo obilo božjega blagoslova v njunem skupnem življenju.

Naša javna dela v poletnih mesecih veselo napredujejo, tako zlasti gradnja otroškega vrtca, ki jo je prevzelo podjetje Milanese iz Gorice, in zidava osnovne šole na Valerišču. Tudi poslopje nove osnovne šole v Jazbinah so že pokrili in upamo, da bodo tamkajšnji otroci imeli že jeseni pouk v novi stavbi.

Predpreteklo soboto so naši občinski možje na zadnji poletni seji dalj časa razpravljali najprej o občinskih uslužbencih. Morali bi jim odobriti povečanje plače, kot je po zakonu določeno za državne nameščence.

Ker je vprašanje po mnenju sveta za našo občino precej zapleteno, je bilo sklenjeno, da bodo zadevo prej temeljito proučili in o njej ponovno razpravljali na prihodnji seji.

Za opremo novega otroškega vrtca bo občina najela 1.500.000 lir posojila. Svet je nadalje sklenil, da izplača duhovniku Valoppiju 30.000 lir za njegovo delo, ki ga je imel pri raziskovanju pitne vode v števerjanski občini. Odobril je nadalje izdatek 65.000 lir za nakup slike, ki jo je izdelal slikar Tone Mihelič.

IZ STMAVRA IN Z OSLAVJA

Prebivalstvo naših Brd živi poletne mesece v trajnem strahu, da mu neurja ne uničijo pridelkov. Ko mine huda ura, se zato kar oddahne. Prav zadnji dan julija so se zbrali temni oblaki nad Štmavrom in Oslavjem in razsuli svoje breme nad našimi vinogradi in nasadi. Debela toča je povzročila veliko škodo, saj je uničila od 20 do 50 odstotkov pridelka.

Še huje kot pri nas pa je toča ta dan klestila onkraj meje, zlasti v Grgarju in Solkanu ter tudi više v Soški dolini, na Srpenici, v Volčah in na Tolminskem. Tudi avgustovo deževno vreme je večkrat motilo spanje briških kmetovalcev, a se zdi, da je dež bil doslej za našo zemljo vendarle koristen.

IZ DOBERDOBA

V ponedeljek, 3. avg., je bila dobro uspešna kulturna prireditev naše mladine. Pevski zbor je občuteno zapel Ljubezen do domovine, Pevec in Mladosti ni; občinstvo je še posebno vžgal Venček narodnih; prav tako mu je ugajalo rajanje po narodnih motivih. Petje je vodila gdč. Adela Ferletič.

Krekova Tri sestre je tudi na našem odru žela velik uspeh. Igro je občinstvo uživalo z velikim navdušenjem in je igralce bogato nagradilo z živahnim ploskanjem.

Prebivalstvo naselkov na Palkišču, pri Mikolih, Ferletih, Bonetih, v Sabličih in Komarjih je z zadovoljstvom sprejelo sklep našega občinskega sveta, da uporabi za napeljavo elektrike v omenjenih zaselkih 4 milijone lir. Vsi se sicer zavedajo, da bodo morali še precej časa čakati, preden zasije po njihovih hišah toliko zaželena elektrika, a se s čutom hvaležnosti spominjajo dolge vrste dopisov, ki jih je posvetil temu vprašanju Novi list.

TOBAK V ITALIJI

Pred 40 leti je bilo v Italiji mnogo več njuhačev — šnofarjev tobaka kot danes. Takrat so predstavljali nad 8% vseh tistih, ki so uporabljali tobak, danes pa jih je komaj 1%. Tudi med kadilci so se razmere bistveno spremenile: pred 40 leti je bilo približno enako število kadilcev cigar, kadilcev cigaret in tistih, ki so si cigarete sami zvijali. Danes je slednjih komaj 10%; kadilci cigar so se skrčili na 3%, kadilci cigaret pa so se povzpeli na skoraj 86%.

Pridelek tobaka se v Italiji stalno dviga in enako seveda tudi potrošnja: leta 1954 je znašal pridelek 66 milijonov kg in se je leta 1957 povzpela na 77 milijonov. Eno četrtino pridelka tvorijo sorte kot Hercegovina in levantinske — vzhodne sorte, več kot polovico pa ameriške, ostalo predstavljajo domače sorte. Dobra polovica s tobakom obdelanih površin — v vsej Italiji nekaj nad 51.000 ha — se nahaja v Južni Italiji, 1 četrtina v srednji, ostalo pa v severni in na otokih.

Tobak je v Italiji monopolno blago in država ima z njim desetine milijard dobička.

Proizvodnja jajc v Italiji

Po uradnih cenitvah znaša proizvodnja jajc v Italiji letno nad 6 milijard kosov, kar predstavlja približno vrednost 170 milijard lir. Nad polovico proizvodnje je v severni Italiji, po 20% v srednji in južni, 8% pa na otokih. Glede na število prebivalstva je proizvodnja najvišja v Umbriji, kjer pride na vsakega prebivalca nad 250 jajc letno. Sledijo Marke z 220, Emilia-Romagna z 212, najnižja proizvodnja pa je v Liguriji, kar je umljivo, ker je dežela majhna in je gosto naseljena (Genova). V Liguriji pride na osebo 53 jajc. Zelo slabo je v tem pogledu tudi v deželi Puglie, kjer pride letno komaj 55 jajc na osebo. V naših krajih, to je v Furlaniji-Juljski Krajini, znaša proizvodnja nekaj nad 100 jajc na osebo.

GOSPODARSTVO

Živinoreja - temelj našega kmetijstva

Živinoreja v Italiji ne nudi prebivalstvu niti dovolj masla niti dovolj mesa. Zato mora Italija mnogo tega blaga uvoziti, kar jo stane stotine milijard lir letno. Cena domače živine ni sicer visoka, a je zadovoljiva. Živinorejcu se tudi ni bati, da bi cene zdrk-nile izpod proizvajalnih stroškov, ker potrošnja tako mesa kot masla stalno raste in ker oblastva uvoz živine prepovedo, brž ko cene v notranjosti države padejo izpod določene mere, ki je za domače živinorejce še vedno zadovoljiva.

Zato je za našega kmetovalca koristno, da živinorejo čim bolj razširi in izpopolni. Poleg pravilnega ravnanja z živino mora kmetovalec težiti za tem, da začne rediti kakšno glavo več kot dosedaj. To pa je mogoče le, če je dovolj krme.

Naš živinorejec se letos na splošno ne more pritoževati, da mu primanjkuje krme, ker je bita košnja sena obilna, otava dobro obljudlja, deteljišča pa tudi dajejo dobre košnje. V primeri z drugimi leti je krme mnogo več. Zato pa so cene krmi (senu in suhi detelji) sorazmerno nizke. Zaradi cen pa bi ne smel biti prizadet noben naš kmetovalec, ker krmo pridelujemo zato, da jo damo živini, in ne za prodajo. Kdor krmo prodaja, je prav gotovo na rakavi gospodarski poti, ker se na ta način odpove dohodku iz živinoreje in tudi rodovitnosti njiv, kajti le z domačim hlevskim gnojem moremo ohraniti ali dvigniti rodovitnost orne zemlje, ki nam potem daje obilnejše pridelke žita, koruze, krompirja itd.

Našim živinorejcem bi bilo treba svetovati, naj še razširijo domačo krmno osnovo, toda ne samo z nakupom močnih krmil, mar-

več z ureditvijo kratkoročnih travnih deteljišč, ki nudijo v nekaj mesecih mnogo tečne krme.

Najboljše travno deteljišče je tako imenovani Landsberger. Kot že nemško ime pove, so prvi na ta način začeli pridelovati krmo Nemci, a ta način pridelovanja se je že zelo udomačil in se hitro širi tudi v severni Italiji. Njegove odlične lastnosti so: dve ali celo tri košnje zelo tečne krme, visok pridelek in posebej še odpornost proti mrazu.

Travno deteljišče Landsberger je sestavljeno iz treh krmnih rastlin: na površino 1000 kv. metrov vsejemo mešanico 2 kg laške ljujke (loietto, righeta), 2 kg grahorice (veccia vellutata) in 2,5 kg detelje inkarnatke ali ruse trave (trifoglio incarnato). Če hočemo dobiti prvo košnjo v novembru-decembru, moramo sejati avgusta; druga košnja bo maja. Če pa hočemo imeti prvo košnjo konec aprila ali v začetku maja, drugo pa v začetku junija (je še vedno čas za setev koruze), sejemo od srede septembra do prvih dni oktobra. Setve pred avgustom ali spomladi se navadno ne izplačajo.

Mešanico Landsberger sejemo navadno po krompirju. Čeprav po krompirju ostane v zemlji še precej gnojilne moči, svetujemo, da pred setvijo Landsberger še obilno gnojimo, predvsem s hlevskim gnojem in raztrosimo na vsakih 1000 kv. metrov še kakih 20 kg superfosfata (perfosfata) in 10 kg kalijeve soli (sale potassico). Februarja pa raztrosimo po enaki površini še 10 kg apnega (nitrato calcio) ali amonijevega solitra (nitrato ammonico).

Gosenice na repi, zelju itd.

Sedaj je njih čas. Povzročile bodo velikansko škodo in vse rastline objedle, če jih ne bomo uničili. Zatiramo jih tako, da rastline poprašimo z gesarolom ali tiogammo, ali jih škropimo z raztopino gesarol 50 (v 100 litrih vode raztopimo 200 g gesarola 50).

Gosenice se razvijajo iz jajčec, ki jih zaleže neki bel metulj. Če gosenic ne uničimo, bodo dorastle in se zabubile, iz bub pa bodo drugo leto vzleteli metulji, ki bodo spet zalegli jajčeca itd. Vsako leto bo te zalege več.

Visok pridelek pšenice v Vipavski dolini

V Vipavski dolini sejejo predvsem italijanske sorte pšenice, ki pa seveda niso vse enako primerne za vse kraje. V spodnji Vipavski dolini so dosegli najvišje hektarske donose s sorto San Pastore. Več pridelovalcev je imelo hektarski donos nad 50 stotov zrnja na ha, nekateri so preseglji tudi 60 stotov in Branko Bric iz Drage pri Dornberku je dosegel celo 65 stotov na ha, kar je sploh najvišji hektarski donos v Vipavski dolini. V zgornji Vipavski dolini je dala najboljšo uspehe sorta Salto, ki je tudi v Podnanosu (prejšnji Sentvid) preseglja 60 stotov na ha. Sorta Tevere se je na splošno slabo odrezala.

ŽENA IN DOM

Nekaj o česnu

Domovina česna je Vzhod. O njem poroča že najstarejša literatura; tako je v sanskrtu označen kot »uničevalec spakov in nakaz«; v Odiseji se mora istoimenski junak zahvaliti ravno česnu, da ga ni čarovnica Kirka spremenila v prašiča; nordijske pravljice trde, da česen pomaga proti nenaklonjeni usodi. Stari Arabci in Kitajci so ga prvi uporabljali v zdravilne namene; o njem so pisali starogrški zdravniki Hipokrat (priporočal je česen pri motnjah prebavitel ter celo pri pljučnici), Dioskorid (menil je, da je česen najučinkovitejše zdravilo proti glistam, kačjemu piku ter oteklinam) in Galen ter tedanji znanstveniki salernitanske zdravstvene šole. Starorimski pisatelj Plinij ga je imel visoko v časteh in po njegovem naj bi česen pomagal celo pri zobobolu. Preprosti narodi so videli v njem lahko dostopno zdravilo v času kužnih (kolera in kuga) in drugih bolezni (želodčna, revmatična in druga obolenja), ki so spravljala v grob veliko število ljudi.

Poleg važne vloge v zdravilstvu, ima česen pomembno mesto pri kuhi. Gospodinja ga dodaja različnim jedem, zlasti zelenjavi, da jim i. boljša okus. Uživati ga moremo tudi z mesom in mlečnimi izdelki.

Sedaj ne uporabljamo česna v zdravilstvu v tako številnih primerih kot nekoč. Učenjaki so odkrili v svežih česnovih strokih posebno vrsto olja z antibiotsko učinkovitostjo; poleg tega vsebuje če-

sen vitamine B, C in D ter neke hormone. Dandanes tudi vemo, da česen zmanjšuje in blaži krvni pritisk, je priporočljiv pri ledvičnih in pljučnih (bronhitis in jetika) obolenjih, krepi utripanje srca ter koristi pri arteriosklerozi. Pomaga tudi pri zastrupljenju z nikotinom ter nepravilnem delovanju želodca in črevesja; nadalje uničuje bolezenske klice griže, tifusa in paratifusa. Uspešno se uveljavlja pri glistah, ki napadajo tako otroka kot odrasle ter služi kot zaščitno sredstvo pri influenci in prehladu.

Cesen, pri katerem nas moti le njegov značilen vonj, je torej koristen za naše zdravje, čeprav ni ravno »čudodelno« zdravilo, kot so menili v starih časih.

Drobni nasveti

■ Bela vrata ostanejo dalj časa nepokvarjena, če namažemo izpostavljene dele z voskom. Tanka plast voska varuje vrata pred umazanijo in prepreči, da odpade barva.

■ Če se nam mast polije po podu, madež takoj polijemo z mrzlo vodo, da se hitro strdi in zaradi tega ne more preiti v les.

■ Ribo ohranimo svežo lahko tudi dva dni, če jo potresemo z debelo soljo in zavijemo v platneno krpo, ki je bila namočena v osladkanem kisu (kocka sladkorja na četrt litra kisa).

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Od oseb, ki so jih fašisti poimenoma iskali, ni bilo k sreči nobenega doma razen nekega starčka, po katerem so takoj začeli udrihati s palicami, pozivajoč ga, naj se spravi v Jugoslavijo, če ni z Italijo zadovoljen.

Divjanje črnosrajčnikov je v Sv. Petru trajalo celo uro in ob slovesu so kmetom napovedali, da se še povrnejo, če ne prej prav gotovo po volitvah, 17. maja, ko bo javno znano, kako so ljudje glasovali. S pohodom na

51. Dr. E. BESEDNJAK

Sv. Peter so hudodelci upali doseči vsaj to, da ostanejo naši volivci iz strahu pred novimi nasilstvi 15. maja doma.

LOV NA GLASOVNICE

V vsakem zavednem Slovcu in Hrvatcu so fašisti videli ne samo nasprotnika svoje organizacije, in v tem so imeli prav, ampak kar sovražnika italijanskega naroda in države, s katerim ni treba imeti usmiljenja. Posebno besni so bili na zaupnike Jugoslovanske narodne stranke, ki so seveda pozivali ljudi, naj glasujejo za naše kandidate ter jih učili, kako je treba pravilno že doma izpolnjeno glasovnico oddati na volišču. Naši zaupniki so bili zanje predrzni izzivači, čeprav niso delali drugega, kot se posluževali od zakona jim zajamčenih pravic.

Če niso mogli drugega, so se fašisti polastili, kjer so le mogli, glasovnic z lipovo vejico in jih uničili. Tako se je dan pred pohodom na Sv. Peter prikazal v Črnem kalu tovornik, poln črnuhov, ter se ustavil pred hišo Josipa Andrejašiča v upanju, da najde tu kupe glasovnic in drugega volilnega materiala. Ker niso gospodarja našli doma, so

viteški mladeniči najprej pretepli njegovo ženo in sina.

Nato so pretaknili vse stanovanje, zmetali glasovnice in druge spise, ki so jih našli, na cesto ter jih sežgali. Denar jim tudi ni bil zopr. S seboj so odnesli 2.800 lir in 100 avstrijskih kron v srebru, kar je v tedanjih časih predstavljalo prav lep znesek. Ti borci za italijanstvo Istre so bili torej obenem navadni tatovi. Od kod so prihajali in kdo so bili? Ljudje v Črnem kalu jih niso poznali, zdelo pa se je, da so prišli iz Milj.

Da bi policiji olajšali preiskavo, smo v E-dinosti sporočili, da je tovornik, na katerem so se pripeljali v vas, nosil tablico s številko 300 in da se je eden od hudodelcev imenoval Bacchi, tako so ga njegovi tovariši nazivali. Podatkov je bilo dovolj, da bi oblastva lahko izsledila krivce, ako bi bila hotela. Toda mi smo pisali zaman, zakaj nikomur se ni zdelo potrebno, da bi nasilnike in tatove iskal, kaj še prijel ter kaznoval.

FAŠISTI IZ MOTOVUNA

Precejšnje nevšečnosti je doživel, ker je bil zaupnik naše stranke, tudi g. Anton Božič iz Laz pri Kaldiru, kamor je nekega večera pridrvelo devet oboroženih fašistov iz Motovuna. Božič ni nič tajil, marveč javno priznaval, da je naš zaupnik. Ko so črnuhi z revolverji v roki vdrli v njegovo sobo, je mirno sedel pri mizi in čital časopise.

Motovun je bil znan kot gnezdo nestrpnih in nadutih nacionalistov, izvečine trgovcev in veleposestnikov, ki so zviška gledali na preproste kmete iz hrvatske okolice. Laze so bile nezatna vas in motovunski gospodi se je zato zdelo, da zadostuje na ondotne »zaostale kmete« le malo pritisniti, pa bodo

ubogali in pokorno glasovali za kandidate italijanskega narodnega bloka.

Zato so si fašisti utvarjali, da jih čaka v Lazah zelo lahek in enostaven posel. Od Božiča, ki je imel velik vpliv na prebivalstvo, so kratko in malo terjali, naj prevzame on jamstvo, da bo 15. maja glasovala vsa vas za fašistovski blok. Veliko je bilo zategadelj njihovo začudenje, ko je Božič njihovo predrzno zahtevo — enostavno odklonil. Vsak volivec, je izjavil, je po postavi gospodar svojega glasu, in zavoljo tega ne morem in ne smem jemati nase nobenih jamstev.

NA MESTU REŠENA PROŠNJA

V odgovor so se črnosrajčniki polastili njegove osebe. Na hrbet so mu naložili vse hrvatske knjige, časnike in papirje, ki so jih našli v hiši, ter ga primorali, da jih nese do Kaldira. Povedali so, da je Božič »aretiran« in da ga ženejo v motovunske zapore.

Ko je Božičev sosed in prijatelj zvedel, kaj se je primerilo, je tekel za fašisti ter jih prepričeval in prosil, naj moža vendar izpuste, da se vrne domov k družini. Črnuhi so prošnjo takoj rešili, in sicer na ta način, da so prosilca pošteno oklofotali, Božiča pa odvedli v Motovun. Izjavili so, da ga ne bodo izpustili vse dotlej, dokler ne bodo volitve pri kraju.

In res so imeli Božiča zaprtega ne vemo kje, čeprav ni bil ničesar zakrivil in dasiravno fašisti kot zasebniki sploh niso imeli pravice kogarkoli »zapirati«. S tem da so se nasilno polastili Božičeve osebe, so zagrešili težek zločin, za katerega bi morali biti po zakonu kaznovani! Toda oblastva so bila gluha in slepa in se prav malo brigala za zakone, ko je šlo za človeške in državljanske svoboščine primorskih Hrvatov in Slovencev.

(Nadaljevanje)

Toda v polletnem skupnem življenju je spoznal, da mlada žena ne jemlje ravno prenatano zakonske zvestobe, in to ga je zdaj zelo vznemirjalo. Bajе mu je tudi mati v pismih namigovala, da se snaha ne obnaša čisto tako, kot bi se morala, kar mu je povzročalo hudo duševno trpljenje, ki ga ni mogel sam zase prenašati. Zato si je izbral iz bogvekakšnega razloga mene za zaupnika. Skušal sem ga tolažiti, kolikor sem mogel, da pač ni vse res, kar ljudje o kom mislijo, in da posebno radi zlohотно presojajo obnašanje mladih in živahnih žen. Včasih se mi je posrečilo, da sem ga za nekaj časa pomiril, in za to mi je bil nadvse hvaležen.

Ni mu pa bilo usojeno, da bi še kdaj videl svoje mlade žene. Proti zimi, ko mene ni bilo več v dachauskem taborišču, so ga predstavili z večjo skupino drugih slovenskih internirancev v koncentracijsko taborišče Buchenwald v srednji Nemčiji, kjer pa je zadnje mesece vojne zelo kosil tifus in druge nalezljive bolezni; tudi njega je pobralo kot simpatičnega Otrina, (ne Dobrina, kot popravljam na opozorilo nekih bralcev), tistega z bolno zaročenko v Ljubljani, o kateri nam je tako rad govoril v Wildparku, dr. Severja in še toliko drugih.

Obsojanje tovarišev zaradi dozdevnega njegovega obiska v javni hiši je Kampla zelo bolelo. Skušal je prepričati vsaj mene in druge prijatelje, da ni res. Vendar se mi nismo postavljali za sodnika čez njega in smo mu ohranili prijateljstvo. Tudi če je bilo res, so se dogajale v tistih razmerah stvari, ki bi bile mnogo bolj zaslužile ostro obsodbo. A obsodili so jih — uradno — šele mnogo pozneje, po koncu vojne.

Značilna Kamplova naivnost in vedrost, ki ju niti taboriščno življenje ni moglo zatreti, sta se kazali tudi še v drugi obliki, po kateri je postal znan po vsem taborišču. Pri delu v kuhinji se je bil sprijaznil z nekim slovenskim Tržačanom, lepim in simpatičnim fantom, ki je bil dober hipnotizer. Kampl mu ni dal miru, dokler ni tudi njega naučil hipnotiziranja. Bil je kot obseden od te želje. In komaj je za silo obvladal hipnotizem, se

V DACHAUSKIH BLOKIH

95

E. Z.

ma je predal z vso strastjo. Popoldne po kosilu in zvečer je hodil po blokiih in nagovarjal ljudi, naj se mu dajo hipnotizirati. Nekateri so se dali pregovoriti in večkrat se mu je res posrečilo, da je koga spravil v hipnozo in počenjal z njim poskuse, ki so vzbujali veliko zabave. Toda ravno zaradi tega je vedno teže našel koga, ki bi bil pripravljen sprejeti smešno vlogo hipnotiziranca. Kampl pa si ni dal miru in je ponujal v zameno za poskuse kruh ali kako drugo hrano, ki jo je »organiziral« v kuhinji. To pa je bila priložnost za večno sestradane Ruse in Italijane. Njih ni motilo, če so se jim smejali in se norčevali, samo da so dobili kaj jedi. Tako smo imeli skoro vsak dan po večerji priložnost gledati te »predstave«. Ker v prenatrpanih sobah ni bilo prostora, je Kampl delal svoje poskuse navadno v veži kakega bloka ali v umivalnici. Postavil se je v primerno držo, se srepo zagledal v oči človeka, katerega je hotel hipnotizirati, in skušal kar najbolj mogoče osredotočiti svojo voljo. Čez nekaj časa se je začel tresti od napora in močne čeljusti so mu drgetale kot v mrzlici. Vendar se mu navadno ni bilo treba dolgo truditi; včasih je Rusa ali Italijana res hipnotiziral, še večkrat pa je oni hlinil, in s takim je imel še manj truda. Tedaj mu je ukazoval, naj napravi to ali ono, in gledalci so se krohotali, kadar je n. pr. človek v hipnozi ali hlinjenju »streljal« z metlo ali pil ves zadovoljen vodo namesto žganja. Zadovoljen s svojim uspehom je Kampl nagradil »hipnotiziranca«, ko ga je »vzdramil« v stvarnost, in se ponosno ozrl okrog, češ: ste videli? Občudovalcev mu ni manjkalo in še manj kandidatov za poskuse, ki so polni zavidevanja gledali, kako je njegov »medij« ometal svoj »honorar« v obliki kruha ali praznil menažko.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

O bližnjem italijanskem nogometnem prvenstvu

Glavna italijanska moštva so že preuredila svoje vrste. Iz tujine so letos pršli v Italijo trije novi igralci, in sicer: Manfredini (Roma), Calvanese (Genoa) in De Marco (Bologna). O njihovih sposobnostih je malo znano, toda voditelji moštev trdijo, da gre za nadpovprečne igralce.

Kako se bodo moštva A lige izkazala na prihodnjem prvenstvu? Strokovnjaki sodijo takole: Juventus, ki si je s Sartijem in Cervatom zagotovil najboljšo obrambo, bi moral biti enakovereden Milanu. Ta je v glavnem ohranil stare igralce in je najverjetnejši zmagovalec tudi letošnjih bojev. Inter naj bi

ohranil položaj, ki ga je imel v prejšnjem letu, čeprav ne bo zanj igral Sved Skoglund. Pri četrti dobri ekipi — Fiorentini, naj bi predstavljal uganko le Malatras, medtem ko naj bi bil Cervatov odhod le malo pomemben. Zanimanje vzbujajo: izboljšano moštvo Genoe, Bologna, ki je poskrbela predvsem za napad (Campana in De Marco) ter Roma, ki si je utrdila obrambo (Bernardin) in napad (Manfredini). Če pogledamo nekoliko niže na lestvici, srečamo Lazio (novi igralci so Mariani, Rozzoni in Recagni) in Atalanto, ki kažeta v primeri s preteklim tekmovanjem na lahno izboljšanje. Napoli utegne doseči več uspehov, le če se bodo njegovi igralci bolj potrudili kot lani. Uganko predstavljajo naslednja moštva: Sampdoria (odhod Sartija in prihod Skoglunda), Bari (napadalec Taglin in branilec Baccari naj bi poskrbela za večjo utrenjenost moštva), Padova (odšel Mariani in prišla Perani in Tortul) ter Palermo (sedem novih igralcev). Stiri moštva trepetajo ob misli, da bodo kar tri enajstorice morale ob koncu tekmovanja presedlati v B ligo; ta moštva so: Alessandria (vse prej kot izboljšana), Spal (neučinkovita obramba), Udinese (le malenkostno izboljšanje) in L. R. Vicenza (enako močna kot lani).

Kakšne so resnične sposobnosti ekip, pa bo pokazalo le tekmovanje.

SPORT PO SVETU

Boks — Archie Moore, ameriški bokсар poltežke kategorije, je v Montrealu s k. o. v tretjem krogu premagal Kanadčana Yvona Durella in ohranil naslov svetovnega prvaka. Prvak je vrgel Kanadčana na tla petkrat, a le zadnji padec je odločil izid dvojboja.

Argentinec Perez je z zmago nad Japoncem Yokakuro ohranil naslov svetovnega prvaka mušje kategorije. Zmaga je bila precej tesna.

Atletika — Kakor je bilo pričakovati, so na mladinskem dvoboju Italija - Jugoslavija, ki je bil v

Celju, zmagali gostje z izidom 110,5 : 85,5. Italijani so dosegli 13 zmag, Jugoslovani pa šest.

Poljska je v dvoboju z Vel. Britanijo zmagala s 106 : 99.

Belgija je v Kopenhagnu premagala Dansko s 124 : 86.

O'Brien je izboljšal svoj svetovni višek v metu krogle z izidom 19,39 m.

Hokej na kotalkah — Na tekmah za VII. jugoslovansko državno prvenstvo, ki je bilo v Novi Gorici, je zmagal Cement iz Pulja. Na drugem mestu je Nova Gorica, ki je izgubila le tekmo proti prvaku (5:4). Nastopale so štiri ekipe s Hrvaškega in dve iz Slovenije.

Tenis — Avstralsko moštvo je na tekmovanju, ki je veljalo za Davisov pokal, premagalo Italijo s 4:1. Na tem mednarodnem srečanju so bili doseženi tile izidi: Laver - Pietrangeli 6:4, 2:6, 6:3, 6:3; Fraser - Sirola 19:17, 1:6, 6:3, 6:4; Laver - Sirola 4:6, 6:4, 6:0, 6:3; Pierangeli - Emerson 6:4, 6:0, 6:4; Fraser-Emerson - Pietrangeli-Sirola 3:6, 11:9, 6:3 in 9:7.

Plavanje — Američanka Kone je preplavala 110 y prosto v 1'12"1, kar je nov svetovni višek.

V Chicagu je Američanka Ramey postavila nov svetovni višek na razdalji 110 y (metuljček) s časom 1'09"8.

Pretekli teden je bilo v Genovi tekmovanje za italijansko prvenstvo. Poleg znanih Puccija in Lazarija so Italijani dali evropskemu plavalnemu športu še dve imeni: Dennerleina (metuljček) in Scholmeierja (hrbtne slog). Novi italijanski prvaki so tile: **moški**: Pucci (100 m prosto), Bianchi (200 m prosto), Galletti (400 m in 1500 m prosto), Masperi (200 m prsno), Dennerlein (200 m metuljček), Scholmeier (100 m hrbtne), Lazio (4x200 m prosto), Can. Napoli (4x100 m mešano); **ženske**: Pacifici (100 m prosto), Valle (400 m prosto), Zennaro (200 m prsno), Saini (100 m metuljček), Faidiga (100 m hrbtne), Lazio (4x100 m prosto in mešano).

Košarka — Na tekmah za Balkanski pokal, ki so bile v Bukarešti, je zmagala Bolgarija pred Jugoslavijo in Romunijo. Za Jugoslavijo je to uspeh in obenem potrditev možnosti, da se uvrsti v finale olimpijskega prvenstva v Rimu, na katerem bo nastopalo 16 najboljših ekip na svetu.

Ob to tajno organizacijo je trčila vsenemška propaganda na Balkanu. Minister Pašić in radikalna stranka je težko trpela ob sebi tak vpliv, a se ga ni mogla rešiti. Tudi prestolonaslednik Aleksander je vznemirjeno gledal, kako raste moč te skrivne vojaške organizacije, ki se ne plaši nobenih sredstev, da uresniči svoje cilje. Zato se je Črna roka obrnila leta 1916 tudi proti njemu in je vpricho francoskega poveljnika generala Seraila streljala nanj na solunski fronti.

Ta organizacija, ki se je čutila, da je edina varuhinja srbske svobode, je pripravila tudi sarajevski atentat na Franca Ferdinanda, kar je bilo povod za prvo svetovno vojno in za zadnje dejanje v žaloigri Habsburžanov.

GLUHA USESA

Na Dunaju, pa tudi v Beogradu in po ostalih evropskih prestolnicah so se dobro zavedali, da se bo najmanjša iskra na Balkanu razplamtela v požar.

Če nemška vojna klika ni Franca Jožefa popolnoma pridobila za preventivno vojno, ga je vsaj znala tako osamiti, da niso mogli prodreti do njega nasprotni nasveti.

Zato se je začel zgodovinski tok kar nekam usodepolno razvijati za Habsburžane in njih cesarstvo.

Trezni politiki so sicer skušali prigovarjati, da čas še ni zrel za vojne podvige, a trobili so le gluhi ušesom.

Na gluha ušesa so prihajali opomini tudi od srbske vlade same. Ministrski predsednik Pašić je zvedel za priprave zarotnikov že v

94

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

prvi polovici julija. Znašel se je v škripcih. Bal se je posledic atentata na prestolonaslednika Franca Ferdinanda. Po drugi strani se je pa čutil prešibkega do tajinstvene in vsemogočne Črne roke. Sklical je ministre na sejo. Vsi so bili mnenja, da je treba zavreti zarotniške naklepe. Obmejne straže so prejele ukaz, naj nikogar ne puste čez mejo v Avstrijo. Bilo je pa prepozno. Zarotniki so bili šli že preko. Pomagali so jim višji častniki, člani Črne roke.

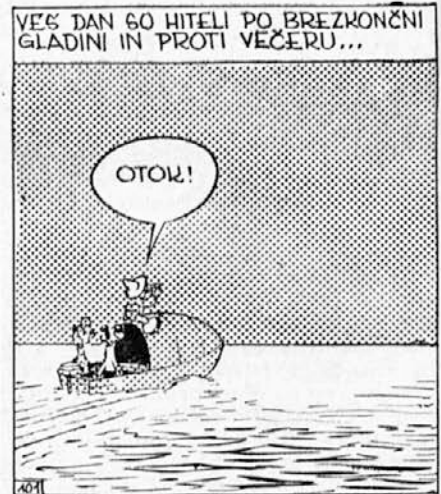
Srbska vlada se je tedaj odločila, da opozori Dunaj, naj ne pride prestolonaslednik v Sarajevo, ker bo pot zanj lahko usodna. Srbski poslanik na Dunaju Joca Jovanović se je oglasil pri ministru Belinskem, ki je imel v rokah civilno upravo Bosne in Hercegovine. Temu je z diplomatsko spretnostjo povedal, da bi utegnil uradni obisk v Bosni razburiti javno mnenje nacionalistične omladine in da se lahko pripeti nekaj, kar ne bo ne Avstriji ne Srbiji v prid. Belinski je poslanika le raztreseno poslušal. Odgovoril mu ni pravzaprav ničesar. Obvestil pa tudi ni vojaškega poveljnika Bosne in Hercegovine generala Potioreka, ker je bil z njim sprt. Civilna in vojaška oblastva so delala vsaka

na svojo roko. Zunanji minister Berchtold je podpiral vojaške kroge, ki so vojno izzivali in hoteli obenem izigrati neljubega Franca Ferdinanda.

Potiorek je imel v bližini Sarajeva zbranih 70.000 mož. Avstrijski nadvojvoda bi se bil lahko pripeljal v srce anektirane dežele popolnoma varno med dvojnimi kordonom vojaštva. Ko je cesar leta 1910 obiskal isto deželo, je za vsakim grmom čepel tajni policist. Za obisk prestolonaslednika je kabinetna pisarna zahtevala, naj pride iz Budimpešte vsaj petdeset tajnih policistov pregledat, ali je v Sarajevu vse varno. Ministrstvo je pa odgovorilo, da nima na razpolago 20 tisoč kron za stroške. Vojaška in policijska oblastva se niso zganila niti tedaj, ko je v Zagrebu neki orožniški častnik prejel nepodpisano pismo z natančnim orisom, kako se bo atentat izvršil. Usoda se je morala izpolniti zaradi spletk in zakulisnih borb.

(Dalje)

Narodni odpadnik je moralni pohabljenec. Pripravljen je zatajiti vse vrednote, da ugodi svojim slabim nagonom.

Šolska obvestila

Na slovenski višji realni in klasični gimnaziji v Trstu, Ulica Lazzaretto vecchio 9-II., traja vpisovanje za šolsko leto 1959-1960 do 10. septembra. Tajništvo šole je odprto vsak dan od 10. do 12. ure. Natančnejša navodila so objavljena na oglasni deski.

Na slovenski nižji industrijski strokovni šoli v Trstu-Rojan, ul. Montorsino 8/III. — poteka vpisovanje dijakov v vse tri razrede za šolsko leto 1959/60 po naslednjem redu: do 30. avgusta vsak dan od 10. do 12. ure in od 1. do 25. septembra od 9. do 12. ure.

Za vpis v I. razred so potrebne naslednje listine: rojstni list, ki ga dobite na anagrafskem uradu; potrdilo o cepljenju koz ter zadnje šolsko spričevalo.

Vsi popravni izpiti (razredni in nižji tečajni) se prično v ponedeljek, 7. septembra, ob 8.30.

Na slovenskem industrijskem strokovnem tečaju v Dolini se opravlja vpisovanje v vse tri razrede po naslednjem redu: do 30. avgusta vsak dan od 9. do 11. ure in od 1. do 25. septembra od 9. do 12. ure. Potrebna navodila daje tajništvo šole.

Na slovenskem učiteljskem v Trstu se popravni in vstopni izpiti prične dne 2. septembra ob 8.30.

AVTOBUSNA PROGA TRST — AJDOVŠČINA

Danes je začel prvič voziti avtobus na progi Trst-Ajdovščina. Iz našega mesta odpelje vsak dan ob 6.45 in vozi skozi naslednje vasi: Sežana, Duvljuje, Stanjel, Vipava in Ajdovščina. Ob nedeljah in praznikih je proga podaljšana do Črnega vrha.

Iz Gorice

Ravnateljstvo slovenske višje gimnazije in učiteljska v Gorici sporoča, da traja vpisovanje v vse razrede do 20. septembra.

Popravni izpiti se pričnejo v sredo, 2. septembra, ob 8.30 s pismeno nalogo iz italijanščine.

OBVESTILO

Dijaška Matica v Gorici obvešča vse dijake, ki nameravajo zaprositi za sprejem v Dijaški dom, naj čimprej vložijo prošnje.

Dijaki, ki se nameravajo udeležiti lekcij za ponavljalne izpite, naj pridejo 20. avgusta v Dijaški dom. Ta dan se bodo učne ure že pričele.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

POLETNE POVODNJI

Za nekaj let se opaža, da se prav sredi poletnih počitnic vreme rado pokazi. Letošnji »ferragosto« je potrdil to pravilo. Jezo imajo samo izletniki in škoda gostinska podjetja. Mnogo hujše pa je bilo v Avstriji. Na Salzburškem je padlo toliko dežja, kot ga ne pomnijo že 150 let. Reke so preplavile obširna ozemlja. Iz mnogih vasi pri mestu Passau so morali vsi prebivalci zbežati. Precej je tudi mrtvih. Skodo cenijo na 300 milijard. Letošnje poletje si bodo tam res zapomnili.

POROKA

V nedeljo, 9. avgusta, sta si v škedenjski cerkvi objavila večno zvestobo knjivodkinja gđ. Eda Godina in inž. Cene Baša. Krožek slovenskih izobražencev iz Trsta jima želi mnogo sreče in uspehov na novi življenjski poti.

Cestitkam se pridružuje uredništvo Novega lista.

Za Cvetko Ipavec!

Rozalija Zafred	L. 500
Pavlica	L. 1.000
A. L.	L. 2.000
Skupaj:	L. 3.500
Prejšnji znesek:	L. 96.850
Vsega skupaj:	L. 100.350